

Цетиње, 22. јула

Годишњица турске уставности завршила се једним актом, потпуно несаобразним духу модерне уставности. Турска Скупштина у Цариграду донијела је ријешење, да се у отоманској империји не допусте националне политичке странке.

Треба овдје стати, јер иначе се не можемо добро разабрати. Ако би се то, што је усвојила турска Скупштина, разумијело онако како у опште гласи, онда је тим ударен глогов колац младој уставности турској. Политичких странака у том случају у опште неће моћи бити. А гдје нема странака, нема доброг уставног и парламентарног живота. Странке су засноване на разлици у мишљењу. Декретирати да политичких странака у земљи не смије бити, значи законским мјерама угушити разлику у мишљењима. То је онда горе него најцрњи апсолутизам. Оно може бити и бива, да владе уживају огромне већине у народу, и да странака тако рећи нема, осем мајушне опозиције, али је то дошло природним развојем, без законских принудних одредаба. Кад се пак законом не допуштају политичке организације, онда је то врста нечега егзотичног у уставности.

Тако излази кад се ријешење парламента разумије у његовоме општем значају. Јер странке су националне ако би их и сами Турци засновали. Међу тим то се није имало на уму кад се оно ријешење доносило. Мислило се само на народности, које су потчињене. Турци могу имати политичких странака, и оне се неће сматрати као националне, али не смију имати Срби, Грци, Јермени, Арбанаси, Арапи и Бугари.

Прије свега то се не слаже с досенесим скупштинским ријешењем, које не допушта никаквих националних странака, па ни турских, а друго, ако би се схватило тако да су Турцима странке допуштене, само не Србима и осталим народностима, онда је уставност само за Турке. За остале задржава се стари апсолутистички режим, с том само разликом, што тај апсолутизам неће од јако потицати од Султана, него од владе и од цијелога турског племена. То исто, дакле, што је и било.

То право није. Срби су се листом сви заложили за уставност и нов режим, па није право да им се овако мафијски тај режим одазове. Срби су искрено пристали уз Младотурке и одушевљено су одмах од првога дана и без резерве стали на њихову страну, а Младотурци ево како их награђују. Донесе ријешења, која дају новом уставном режиму разроке очи кад гледа на српски народ. Што се допушта Турцима, не да се Србима, а тобо-

же хоће се равноправност пред законима.

Почиње дакле и у Турској оно извитоперавање уставног режима, какво видимо и на другим странама, гдје су потчињене друге народности. Заводи се уставност, која ће да вриједи само за племе које влада.

Кад то постане факт, онда се према томе одређују сви који су тим погођени. Народности, за које устав не постоји, мораће му бити противни, јер они немају разлога да се боре за нешто, што иде само у прилог Младотурцима. Њихова ствар пак, чини нам се, не стоји на тако чврстим ногама, да би још само могли без штете отјерати у противнички логор све народности. Старотурци могу се тим веома добро користити, што ће по свој прилици и бити. Сваки води своју политику: Младотурци своју, народности опет своју, и лако може испасти, да се Младотурци нађу једнога дана усамљени. Умјеће и Старотурци образовати у Цариграду војне судове, судити и вјешати. Ми не желимо да до тога дође, али нијесмо дужни ни да затварамо очи пред оним што је могућно да наступи. Ми шта више вршимо дуг сусједног пријатељства кад на вријеме чинимо пажљивим оне који гријеше, и кад им скрећемо пажњу на могућности, које се на хоризонту помаљају.

Што се тиче циља, који се мисли том законском одредбом постићи, можемо их увјерити да га постићи не могу. Народности су ту. Допустило им се или недопустило, они представљају компактне масе које ће као такве живјети, дисати и радити. Неће им се само допустити да дигну и прикују своју политичку фирму, али ће дућан радити и без фирме. Само сад не с Младотурцима, него противу њих, и не хладнокрвно, него озлојеђено. Мјесто политичке борбе, развиће се национална.

Нама изгледа, да се у Цариграду није на ово питање потрошило много памети и искуства. Усвојили су нешто, што је директно противу њих самих наперено. Ако није доцкан, могу поправити, ако ли је доцкан, вријеме ће показати колико су погријешили.

Нова велеиздаја

У Аустро-Угарској је сад то у моди. Нарочито кад се тиче Словенства. Оно свуда „издаје“ Аустро-Угарску, и за то им се на све стране суди. То је, нема сумње, доказ велике љубави, коју је Аустро-Угарска стекла међу Словенима. То је резултат владавине и „мудрог“ управљања над потчињеним народима од толико стотина година.

Лијеп резултат. Немамо разлога да му се не радујемо. Аустро-У-

гарска се спасава од опште љубави плотунским изразом благодарности у месо, а послјије и „велеиздајничким“ процесом. Један је у Прагу, други је у Загребу, а трећи се отвара у обетаваној земљи Херцеговини.

Прије кратког времена вратили су се на своје огњиште око сто и четрдесет Херцеговаца, који су се за вријеме размирице око анексије склонили у Црну Гору. Аустро-Угарски листови већ су похитали да јаве свијету, да су предани војним судовима да им се суди као војним бјегунцима, по дјелима — да им се суди као велеиздајницима. Омилила им је ријеч велеиздаја, па је сад приказују гдје год стигну.

Да им се суди! Зашто да им се суди? Људима се суди кад што скриве, кад учине какво злочинско дјело. Шта су скривили Херцеговци који су се безбиједности ради склонили у Црну Гору за вријеме анексионог процеса с Европом? Је ли им прилаз био забрањен, је ли он био какав злочин? Шта су Херцеговци скривили прије пријелаза у Црну Гору?

Требало је само поставити ова питања да да одмах буде јасно, да поменути Херцеговци нијесу пријезом у Црну Гору учинили никакво пријеступно дјело, да о злочиним и не говоримо. У времену, кад су имали разлога страховаати од потказивања и клеветања, па и од објести аустро-угарских административних и војних власти, били су потпуно у праву да склопе главу гдје мисле да ће бити безбједнији. Имали су право ићи и у Америку. Нико им за то не би с правом могао замерити и судити. Америка је далеко, и они су се склонили у Црну Гору. Нико присебан не може у том наћи преступно дјело, које подлеже казни.

Може се рећи, да је Црна Гора за вријеме анексије противу ове протестовала и била готова чак и да зарати, те зато да представља друго нешто него Америка.

Може се рећи, али у тој разлици наћи пријеступ за оне, који су код нас потражили склоништа, апсолутно је немогућно. Протестовала је Енглеска, па Русија, па Француска — да ли би пријеступ био да су се Херцеговци тамо склонили? А и те су државе пријетиле ратом.

Најзад Херцеговци што су чинили — чинили су као турски поданици, јер је султанов суверенитет над Босном и Херцеговином био неокрњен. Прогласом анексије доведено је у питање и оно право, које је Аустро-Угарска имала као окупаторка по сили Берлинског Уговора. Тај је уговор поништен, стечено право престало, а ново није још било признато. Према ком праву згријешили су Херцеговци као султанови поданици у времену, у ком су сви државно-правни односи били поремећени?

Нама с тога чудновато изгледа то што јављају аустро-угарски листови: да ће се херцеговачким емигрантима, који су се из Црне Горе вратили својим огњиштима, судити. Нема зашта да им се суди, и ми се надамо, да Аустро-Угарска неће пожељети да се пред Европом са свога правосуђа и опет обрука.

Анексиони процес

Добро нам је дошла препирка Дилкеа са енглеским министром спољних послова Сер Едвардом Грејем о такозваној анексионој политици, коју је водио енглески кабинет.

Сер Чарл Дилке критиковао је политику, коју је водио кабинет спрам Аустро-Угарске у питању о анексији тврдећи, да је пристанак Солсберијев на окупацију био пређутни пристанак и на анексију, о чему је Енглеска требала водити рачуна. Она је шта више обавезна била да води рачуна о аустро-угарским интересима у томе погледу.

На то је Сер Едвард Греј одговорио говором, који је држао у Доњем Дому. Нагласио је да за Енглеску није обавезно то што је некада Солсбери мислио, све и кад би Сер Чарл Дилке доказао да је умислио сазнати шта Солсбери мисли, него је за њега мјеродаван Берлински Уговор. Он је био обавезан за све, и нико није имао права да га једнострано гази.

Сад долази оно што је досад било непознато и што веома ружно карактерише аустро-угарску лојалност у међународним односима. Сер Едвард Греј рече од ријечи до ријечи још ово: „Од говора Дилкеовог моје се мисли врзмају неустрано око увјеравања, која су године 1880. давана Гледстону и која је он у једноме свом писму, писаном аустро-угарском посланику, изнио. У томе писму стоји: „Ваша екселенција била је тако љубазна да ме увјерава, да се Ваша влада не носи жељом, да права, стечена Берлинским Уговором, ма на који начин прошири или их ма чиме допуни, и да би ма које проширење те врсте било штетно по аустро-угарску монархију.“

Тим је Чарлс Дилке изгубио битку. Али тиме уједно погођени су и сви они — а њихов број није мали — који су за вријеме анексионог процеса у Европи тврдили, да је још на Берлинском Конгресу било за све јасно, да окупација значи то што и анексија. Нарочито су се у томе одликовали листови Њемачке и Аустро-Угарске и Турске и у ком се изрично признаје суверенитет Султанов, слабо су се освртали. Сад ево несумњиво се доказује, да није о праву на анексију нико од потписника Берлинског Уговора мислио, него да је и сама аустро-угарска влада преко својих посланика увјеравала, да на проширење стечених права и не помишља.

Таким се путевима, ето, креће аустро-угарска монархија у њеном поступном продирању на Исток. Из тога може се закључити, и колико се вјере смије поклонити садањем увјеравању, да су њене амбиције засићене и да на даље продирање не помишља. То увјерава она данас зато, да би је оставила на миру да овај залогај свари. Послије ће опет по старом.

У осталом и ко може обавезати потоње нараштаје? Ко може задавати ријеч, коју ће испунити они који послјије њих дођу? Берлински је уговор нешто више од дане ријечи, па нараштај послјије Андрашија и Бизмарка није га ни најма-

не респектовао. Погазио га је и готов је био да прими рат. Колико тек мало вриједи ово, што обећава аустро-угарска штампа и што увјеравају данашњи аустро-угарски државници.

Срећом анексиони процес још није коначно свршен. Он је готов само у првој инстанцији. Сад стоји пред апелатом и ми се надамо, да ће се Аустро-Угарској одузети брига да испуни ријеч. Важност једном уговору мора се ма по коју цијену прибавити, европски морал мора бити спасен, а кривац мора за самовласно гажење тога уговора бити кажњен.

На томе је путу развој европских прилика. Хоће ли и на томе путу остати, видеће ко буде жив.

Српство на дјелу

— нарочити допис —

Београд, 17. јула.

Видјет, да је у Бар стигао руски пароброд са оружјем и потребном муницијом за Црну Гору, обрадовала је овдје свакога Србина, па и оне, који из традиционог српског пасјалука хоће да се оборе који пут на извјесне чиниоце Црне Горе. Овдје се сад држи, да је Црна Гора, последице ове пошљике, наоружана до зуба и готова да у свако доба загази у борбу. То увјерење подиже дух и уздање у бољу будућност.

Гигантским корацима греди и Србија да коначно допуни своје наоружање. Војни аутомобили јуре већ на све стране. У аутомаблицу у Крагујевцу ради се на сав мах. Потребно допунско оружје с муницијом поручује се. Влада је изгледа, ријешена, да поручи торпедњаче противу аустро-угарских монитора на Дунаву, па и чак се сад рекрутују и пси за војну службу. Ови ће ићи с патролама, стојати поред стражара, носити писма, јављати кад ко од умора падне гдје га нико не види и тражиће непријатељске патроле. Нека је хвала вриједном министру војном, генералу М. Живковићу.

У погледу економског ослобођења од Аустро-Угарске ради се такођер усиљено. У Солуну се подижу модерни обори за стоку, гдје ће ова да се одмори и порани прије но што се укрца у лађу за даље транспортовање. Приједлог за изградњу трансбалканске жељезнице од Дунава за Бар наново је покренут и с благовољњем примљен у Цариграду. Образовало се друштво америчких капиталиста да вежу Дунав (од Дубравнице) са Егејским Морем код Солуна кроз Мораву и Вардар, које ће се ријеке регулисати и спојити каналом. Постоји приједлог и вриједни министар привреде озбиљно мисли да купи неколико бродова за пријенос српских сировина за Мисир, Италију и Енглеску. Месо, сланину, маст и јаја увезлико већ извозе у Енглеску и успјешно конкуришу Данској, која за своје свиње, сланину, маст, јаја и остало добија многе милионе.

Јављајући вам ово пуно ми је срце кад видим, да Српство у обијема својим државама лијепо напредује. Р.

Мароко и Шпанија

На сред обале Марока подиже се у мору уски гробан, на коме се налази стари град и мала шпанска варошица Мелила. Она припада Шпанији још од петнаестог вијека. Освојио је Фердинанд Арагонски заједно са малим дијелом земље. Ни град ни варошице нијесу од једности. Они служе као мјесто, гдје се смјештавају изгнаници шпански.

Иза Мелиле налази се земљиште од неколико хиљада квадратних километара, који у себи има много руда. То земљиште продао је прије кратког времена претендент на марочки пријесто Бу Хамара једном француском предузећу. Друштво је ту отворило мајдане и отпочело рад, али се уређеници Кабили противу тога побунили, Бу Хамара претјераше, те обуставише рад у мајданима. Друштво се обрати за помоћ Шпанцима, али пошто је не добише, узеше у рад Шпанце. Кабили навалише на мајдане, те њихове раднике побише. Како су радници били шпански поданици, то се у ову ствар умјеша Шпанија.

Како ово земљиште, и ако саставни дио Марока, не припада мароканском султану, нити икоме, Шпанија намисли да се овим случајем користи, и да своју власт простре и на њ.

За то Шпанија прати казнену експедицију противу Кабили. Ратна срећа их у почетку послужила, те Кабили потискоше али како се Кабили брзо груписаху и прокламоваше свети рат, Шпанце је пратио пораз за поразом.

Тако Кабилима испале за руком да потуку војску генерала Пинга, којом је приликом и сам пао са неколико официра, те Шпанце дојерише до самога града, гдје се још љути бој бије.

Освајачка политика Шпаније ни мало није била у народу популарна. Шпански републиканци и социјалисти то употребише у своју корист, те развише агитацију противу рата. Порази шпанске војске на бојном пољу удвојише негодовање, које је толико нарасло, да је сада у Шпанији букунула права револуција.

Револуција у Шпанији

Турска је повукла ногу. За њом је дошла Персија, а сад ево и Шпанија. Укидање устава, стварање онсадног стања, народне буне, крвопролиће, завјере... Памти револуција!

Револуцију у Шпанији изазвали су немири у Мароку. Устали су Кабили противу Шпанца и да би сузбили њихов покрет Шпанија је била принуђена да у Мароку, гдје се њена колонија налази, прати војску. Народ у Шпанији стао се да буну противу тога. Налазио је, да је глупо да пролијева крв своју у туђини за љубав шпанских капиталиста.

Када су повели резервисте из Шпаније одигравали су се бурни призори. Жене и нејач резервиста нијесу се могли да одвоје од својих. Јаукали су, запомагали и бацали се пред жељезнице, које су у покољ водиле очеве породице. Сви ма су се бунили осјећају противу рата.

Огорчење противу рата све је више расло, у колико је шпанска војска сносила поразе у Мароку. Најзад су избили немири.

Уживање једно ми бисмо рекли: Смијех и шала! Ал' срцу како је? Срцу је тешко — претешко!...

Сам изглед многих дивотних поћи, у неколико ублажавао је бол оном свјетлוצвјим прекрасним тјелима. И гледиш њих, — ја сам мислио, да ова свјетлост небеска сја из твојих чаробних очију. Понећи чисто Егејским Морем, пратећи оне гдне валове, претискивао сам о сјају Ците, ведећи онда у себе тужан: Сад Тирза гледана ту планету! Али ух! она је сјјала над твојом равом! Када сам бодан лекао будан и мучно се; када бих од бола јако јенао и уздицао, ја сам се трошио, јер моја Тирза не може знати о страдањима мојим! Није слобода зато не треба давати њу, као изгубљеном робу — господар — милост. Лијена природа, поште достојна, даровала ми је живот и то баш онда када је Тирза — жалосница моја престала живјети!...

Затога љубави моје, о Тирза, постојала је још у оним бољим данима када су љубав и живот подједнако нам поћи били. Еј, срећни дани! Како се мијеша, и што гледам сада? Нема ничега, О, Тирза! Како је вријеме налетло на тебе гешку тугу? Срце које је стојећем престало, оно кута — кута... Да, оно је хладно као мртвацин, као стипјена, ал' онет осјећа, нег подстреча тај хаад — та стипјена. Да, друга Тирза! та стипјена тај камен под којим си ти!

Немири су заузели у цијелој Шпанији велики мах. Због тога је над Барцелонном и другим градовима проглашено опсадно стање.

У Барцелони влада потпуна анархија. Револуционари су се утаборили, подигли барикаде готови на све. Цио саобраћај је обустављен. По улицама се барикаде подижу и све се живо спрема на огар.

Када је дошло до сукоба и када се пролила крв, позвана је војска, али је она одрекла послушност.

Министарство унутрашњих дјела издао је овај проглас: У Редцу прокламован је генерални штрајк. Војска је морала да употреби дружје, да одржи ред и мир. У Паламбори навалила је свјетина на жељезнички воз, те га превалила и запалила. При томе је много људи убијено и рањено. Влада је губернатору издала заповијест, да ред и мир одржи најстрожим средствима.

Краљ Алфонсо повратио се у Мадрид и издао прокламацију, којом укида све уставне гаранције за цијелу Шпанију.

Пред Барцелоном жељезничка је пруга покварена. Варош је без освјетљења, телефона и електричних трамваја. Барикаде по улицама надвисују вишеспратне зграде. У Герони и Тарагони је права буна. Стање у Каталонији је веома опасно. Сукоби између народа и војске почели су.

Од 1874. г. се Шпанија није налазила у оваком тешком положају. Он је тежи и од самог рата што га је водила са сједиштем Америчким Државама.

Устанак анархиста, револуционарних социјалиста, републиканца и каталониста постао је веома озбиљан. Цијела је Каталонија у крви и пламену. Све радионице обуставиле су посао, јер радници штрајкују, а њима су се придружили и сељаци. Јавне зараде и манастире плаћкају жељезничке станице разваљују, пруге уништавају и возове заустављају. Бојеви на барикадама се једнако бију. Број мртвих и рањених је огроман. Новине не излазе. Све јавне зараде предате су пламену. Војни обавезници дезертирају непрекидно у Француску.

Краљ и влада су у врло незгодном положају, те се говори, да ће влада подијети оставку како би се прогласила војна диктатура. Положај краљев је јако доведен у питање, јер републиканци настојавају да обоготење народа искористе како би буну узела што веће размјере.

Све извјештаје са бојног поља влада прикрива, те се томе народ још више узнемава, сматрајући да је стање на бојном пољу непоправљиво.

Пов на босанске шуме

— нарочити извјештај —

Сарајево, 10. јула

Добро је познато, да је прије извјештај времена босанска влада поклонила два велика комплекса шуме поручнику Хусеину бегу Бишчевићу.

Та је вријест дигла велику прашину у бечкој штампи. И аустријски министар председник барон Бинерт морао се посебном нотом обратити на заједничког министра финансија барона Буријана, да разјасни ову ствар.

Дуго је требало, док је барон Буријан смотао некакав одговор. Но ни тај за-

довољели одговор не може да оправда поступак с овом шумом и начин како се газдује за земаљским добром. И тај одговор признаје ванредну лакоћу, којом се један био земаљског добра уступа и поклања једном бегу.

У одговору се каже: Шуме, о којима се ради, уписане су грунговно на земаљски ерар. На један дио ових шума у износу од 2700 хектара пријавио је почетком год. 1908. право поручник Хусеин бег Бишчевић у име свога оца Дервиш бега Бишчевића тврдећи, да су те шуме прије окупације њему припале, и да их и сада уживају искључиво његови кметови. Босанска земаљска влада одредила је изишће о овом правцу, на је дала пресуду, гдје жителје дотичних села као свједоке по сјећању. Један дио сељака искажао је за бега Бишчевића, а други против њега. Осим тога показало се да је неисправан навод бега Бишчевића, да се и сада искључиво његови кметови служе овим шумама. Извидима је установљено да и остало жителство ових села има и фактично врши право дрварења и паше у овим шумама.

И последице таквих извјеста босанска је влада уступила бегу Бишчевићу један дио ових шума у износу од 1150 хектара. Буријанова нота на крају увјерава, да овом трансакцијом нијесу кметовима и сељацима прикраћена права уживања.

Буријанов одговор дакле потврђује у цијелини вријест о поклону шуме Хусеину бегу Бишчевићу. Јер последице оваквих извјеста, гдје много шта говори против бега Бишчевића, не може бити говора о доказном праву. А слаба је утјега, коју кметовима и сељацима даје барон Буријан у погледу права уживања. О томе ће одлучивати бег Бишчевић.

Привилегиј аграрне банке и поклон ове шуме свједоче, с каквом се беспримјерном лакоћом одлучује о условима економског животог народног у Босни и Херцеговини. Једним потезом пера препушта кметове на експлоатацију једној банци. А другим потезом пера поклања цијелу једну шуму бегу Бишчевићу на рачун земаљског ерара, доводећи у питање право уживања читавих села. Ко јамчи, да сјутра неће исто тако бити поклоњена друга и трећа шума људима заслужним, за — босанску владу! А народ? Ко пита за народ!

Бечки „Zeit“ сасвим исправно каже, да влада оваким трансакцијама компромитује свој цивилизаторски рад, којим се тако хвали, и босанску грунговницу, о којој је увијек тврдили, да је изврсно уређена. Бечки лист каже, да се очигледно ради о протекцији, па пита, ко се крије иза тога поклона на рачун земље.

Према мом личном сазнању дарована шума од 1150 дунума лежи у два котара Крупи и Петровцу. У самом петровачком котару је 800 дунума. У читавом овом котару нема ни једног Бишчевићевог кмета. Како је онда право уживања његових кметова кад их ту и нема!

Само у котару Крупа, општина Горина, живе седам кућа кметова бега Бишчевића, који су са осталим сељацима уживали шуме у овом котару. Сад је сељацима то одузето!

Неистина је да је примитиван ко кад се Бишчевићу ова шума давала. Најмање се ко изјаснио у корист његову. За да-

се рађа. Али љубав — љубав је ту! Ко би могао савладати њу? Еј, када би она могла савладати тужне вапаје, она би могла завадати и над оном, који умиру.

Како би било то, моја душо! до краја знати, све што се код тебе таји, а нама није свренима познато. Само би туга требала да те се клони, заборављајући на прошлу очајну борбу.

Али та је жеза велика и узалудна. Сузе су жепи додијељене и оне, као таке људима не пристоје; али срце друштво дигнује. Сузе су жепине, које саме теку, уздржите се да вам не реку, јер то коби људски глас.

Да такав ће бити мој пошљиви час без сажалења и без покајница.

Да, све је пролазило — све је ништавило... Ух! шта ли се са сваким зблизо и шта ће се зближити? На један пут од нас постоје групе — ништа — немо сам, као и онда, кад нас није било — када се ја још ни родило нисам за животног муке, па шта ми је О Тирза! Иди и смисли мирно!

Парој ли ти, весели стипјене, радости, којима доживио у своје вријеме! Парој ми вале у којима нијесу страдала мртво, већ слободан био и задовољан у колико те прије није било, у колико боље, да се изјеси рече! Еј, онда су ти, о Тирза! А сујат не можеш јер ти си жива!

Бл. В. Беговић

ПОДЛИСТАК

ПЈЕСМЕ ТИРЗИ

— ЛОРД БАРЈОН —

И још мало енергије, па сам слободан!...

И још мало енергије, па сам слободан од тешких мука, што срце раздиру — јадно срце моје на двоје. И још један пошљиви, дубоки уздах, из велике љубави према теби па збогом за навјек — ја ти се повраћам у живот искушења и жртве сујете. Сад ми се поготово не пристоји (и како бих?) мијешати у ствари, који ми се прије нијесу допадали. А већ су све моје наде пропале, — оне су тамо — тамо ма небеса; еј, како ли ће се зло догодити у будуће мени и да ли има већег од овог, о, Тирза!

Донесете ми вина, дајте! Приредите гозбу, позовите госте — чујте! Човек није створен да живи сам, еј, шта би онда! Ја ћу бити оно биједно вјетрењасто створење од сваког да се клоним, а неким да плачем. Еј, то не може бити сјећајући се оних дражесних дана... јер ти си нестала, нема те, гдје си? и мене оставила самца — тужна самца... Ти си сад ништа — све је сад ништа!

Узалуд се стара сад моја лира, да звучи лакоиспено; осмијех, који би жалост да одјепе, као гроб руже већ се издиже над тугом, сакривеном под њим. Гле веселих другара, гдје разоне тугу веселом шалом,

вање се шуме дознало тек кад је то био свршен чин.

Ово је права отимачина.
„Авај Босно, сиротице крета!“

Српство

Босна и Далмација. У Босни, Херцеговини и Далмацији спрема се нов преокрет. Тај преокрет био би у главном у војничком правцу али, се у томе не губе из вида ни политичка страна. У војничком погледу биће Босна и Херцеговина заједно са Далмацијом подијелена у два дијела, а та два дијела опет ће састављати једну целину. Уредиће се нови 16. војни збор, под који ће потпадати Херцеговина и Јужна Далмација, а сједиште ће му бити у Мостару, а данашњи 15. војни избор, са сједиштем у Сарајеву, захватиће Босну и сјеверну Далмацију. У случају рата оба ова војна збора сачињаваће једно војно заповједништво. Политичка страна ове нове уредбе била би у томе, што би Босна и Херцеговина, припојене са Далмацијом, дошле у аустријску полу монархије. Овај нови план не може никако да буде по ђуди Мађарима, те су већ неке њихове новине на ово жестоко ударили. Тако н. пр. „Pesti Naplo“ доноси уводни чланак, у коме каже: Усред буке око распада мађарске кризе, мимоишли смо посве један веома важни догађај, који је био ово дана. Залетничко и аустријско министарство провело је и провађа преустројство у босанској управној служби потајно и мимонаших (мађарских) интереса на начин, који извршава руглу сувереност, која припада мађарском краљу и мађарској држави код таквих ствари. Дознајемо на име, да се провађа уједињење војничке управе за Босну и Далмацију. И то јужна Далмација и Херцеговина са сједиштем у Мостару, а сјеверна Далмација и Босна са сједиштем у Сарајеву, а за читави овај териториј именује се гувернер, који је подвржен ратном министру. Ово би нашло оправдање, када би се те двије краљевине овако спојене присајединиле круни св. Стјепана, камо по историјском праву и припадају — али у Бечу се баци противни смјера. На тај начин под цимером војничке централизације хоће се узети ова двије земље испод улива мађарске политике и то на рачун будућег тријализма, којим ће се касније и Хрватска припојити.

Исти лист позива мађарску владу да ову намеру сирјечи.

Ослобођени Срби. Прије близу седам мјесеци убијен је у Пљевљу српски омладинца Данило Шећеровић. Иако се добро знало да је погинуо од непријатељске руке, турске власти су за ово убиство окривили десет Срба и држали их све до сада у тамници. Како је у овој ствари и сам суд био заинтересован, то су назад окривљени предати скопљанском суду, али им је прије неки дан изишао. На основу истраге суд је сву десеторицу ослободио као невинне. Правом кривцу ни влас на глави не фали.

Зворничко-гузлански митрополит. На упражњену столицу зворничко-гузланског митрополита, Срби у Босни кандидовали су др. Сима Поповића, катихету велике гимназије у Сарајеву.

Словенство

Толстој и Словенство. Приликом спомен дана Јана Хуса словенско друштво „Славја“ у Москви послало је грофу Лаву Толстоју слику Хусову с посветом, у којој се спомиње значај овога великог реформатора за чешки народ. На то је Толстој одговорио овим писмом: „Вјерна браћо! Ваше ме је писмо веома дирнуло, и ја бих од срца желио, да ми бар један дво оних заслуга, које ми приписујете, заиста и припада. Ја сигурно вјерујем у велико значење сједињења свију Словена, не само у зближење свију хришћана, него у опште свију људи. Ја вам се захваљујем за слику, коју сте ми пратили и остајем ваш брат у Христу — гроф Лав Толстој.“

Чеси и Пољаци. Велики број Чеха, који иду на руску изложбу у Ченстехову увратиће нарочито у Варшаву, гдје им Пољаци спремају већ дочек.

Хрватска умјетница у Прагу. У прашком позоришту гостовала је скоро тједна Мира Коросец, родом из Сиска као Санџа у „Cavalieristica“, те је врло лијепо успјешно постигла, због чега је била обасута звијездама и даровима, а чешке новине о њој с највећом похвалом говоре.

Најлепша госпођица у Бечу. На једној забави у Бечу биле су расписане четири награде за најлепше дјевојке у Бечу. Прву награду је добила наша дјевојка, по имену Маре Јабуковић, родом из Бараждина, чији је отац трговац у Бечу. Првој љепотици у Бечу има 18 година, црвено плаве је косе, веома лије-

па и симпатична лица. Она је са 990 гласова проглашена бечком љепотицом.

Нијемци противу Чеха. Између Чеха и Нијемаца је скоро било дошло до туче, којом су приликом Нијемци рђаво прошли. Огорчени у Њемачкој због тога на Чехе, преко јавности им отворено пријете. У „Рајнском Дневнику“ пишу:

Ми знамо једно средство које бисмо препоручили новом канцлеру. У Њемачком царству настанено је неколико хиљада Чеха, који живе од ъемачког новца и ъемачке гостољубивости. Пошто се Нијемци неће такмичити са чешком суровошћу, то би требало позвати тих 50.000 Чеха да се пренесу преко границе у року од три дана. У исто вријеме требало би јавити хабсбуршкој монархији да наше власти не могу штитити код нас настале Чехе од евентуалног насиља. Ово би било успјешно средство, које би можда импоновало Чесима. Ако нас не љубе, нека нас се боје.

Чешка школа у Мајдлингу. Чешко просвјетно друштво „Коменски“ у Бечу намјерава да отвори чешку школу у Мајдлингу као врло потребну. Бечки Нијемци су се противу тога побунили, те су држали скупштину, на којој су уложили протест противу напредовања Чеха противу ъемачког Беча. Скупштини је и сам предсједник бечке општине, Луегер, обећао своју моћну потпору.

Осуђени. Осуда над чешким антимилитаристима изречена је. Од 47 оптужених осуђено је само десет и то од 3—4 мјесеца тамнице, поштрене постовима. Остали су ослобођени, те су им приређене пред судом овације.

500-годишњица свеучилишта у Лајпцигу

Од 15. до 18. ов. мј. на свечан начин је прослављена у Њемачкој петсто-годишњица установе свеучилишта у Лајпцигу. Све новине свјетске посвећују чланке, расправе, поздраве, споменике ријеткој културној слави — петсто-годишњици, што је основано свеучилиште у Лајпцигу. У самом том граду старе науке са свих се страна свијета налазе ових дана заступници свеучилишта и учених завода, да увеличају ту прославу. За разумијевање ове свечаности доносимо овдје неколико података из повијести лајпцишког свеучилишта.

Цару Карлу IV (1346—1378), уписује се у заслугу, да је оснивајући год. 1347. свеучилиште у Прагу, темељну мисао научних високих школа, која се у романским земљама (Француска, Италија) оживотворила на врло успјешан начин — пренио у Њемачку. Иза тога су прилично брзо основана свеучилишта — са тада нужном дозволом папским и царском — у Бечу (1364.), Хајделбергу (1386.), Келну (1388.), Ерфурту (1392.), Лајпцигу (1409.) итд., док није ушле реформације све више и више стала пошустати свеза између цркве и свеучилишта. Многа су од ових свеучилишта (Келн, Ерфурт, Триер, Мајнц, Инголштат, и др.) пропала. Између данашњих свеучилишта у Њемачкој, оно у Хајделбергу стоји по старости на првом мјесту; г. 1886. прославило је свој 500-годишњи јубилеј. Иза њега слиједи по реду alma mater lipsiensis — свеучилиште у Лајпцигу.

Оснивање овога свеучилишта стоји у уској вези са језичним и народностним борбама, које су букнуле одмах након оснивања свеучилишта у Прагу. То свеучилиште дијелило се на име у четири факултета, који у главном још и данас постоје и у четири нације: чешку, баварску, пољску, и саксонску, које су потпадале под једнога ректора и од којих је свака имала код избора итд. по један глас. Три потоње народности, које су се у кратко називале „њемачкима“, сложиле се и бијаху тако бројно јаче од чешке, што су искористићавале код подјеливања академских части и служба, школзларине итд.

Чеси су то тешко подносили, па су настојали, да по могућности уклоне омазжане им странце. Размирице су се заоштриле, кад је г. 1398. Јан Хус предавао на свеучилишту и био вођа тог покрета. Уз национално питање ниче и вјерско, док су на име Нијемци остали вјерни старој католичкој вјери, многи од Чеха присталице уз Хусову науку. У то дође да отворене врађе, кад су се све четири народности 11. маја 1408. сабрале у Collegium Carolinum ради избора. Ту је тражио Хус за Чехе три гласа, а „Нијемцима“ признаде само један. Будући да се нијесу могли сложити, ствар буде предложена на ријешење краљу Вјеславу, који 1378. наслједи свог оца на пријесто. Но прије него ли је одлука пала, дошло је већ међу завађенима до отворене буне, до убиства и крви. Међутим приближаваше се и дан избора ректора и краљ одреди Чеха свеучилишту за ректора. Осим тога одреди он посебним декретом, да у будуће код избора Чеси буду имали три, а Нијемци само један

глас. На то се потоњи заклијеше, да ће радије оставити град, него пристати на таку повреду својих права. Они су до душе изабрали са своје стране другога ректора, ну овај положи своју част и уз протест на скупштини оде он и његови другови из Прага.

Колико их је отишло не зна се; вели се између двадесет и четрдесет тисућа. Не треба заборавити, да су се у том броју налазили не само ожењени професори, већ да је било и ђака с породицама.

Један од исељеника крене на ъемачка свеучилишта. Малиен одломак, вели се, 40 магистера и доктора те 400 ђака управу пут према Мајсену. Фридрих Ратоборни, саксонски Курфирст и његов брат Вилем Једноки, ландграф турински били су приправни, да „изабраним умиоцима“, како се вели, пруже уточишта, те им одредише, да се настане у Лајпцигу. Под датумом 9. септ. 1409. стигне була папе Александра V. из Писе, након два мјесеца пута, којом се потврђује оснивање те високе школе. Дан оснивања је управо 2. децембра 1409., којег је дана свечаним начином у ректорату браће св. Томе у присуности кнезова, више бискупа, прелата, магистера итд. објављена повеља оснивања. Том се повељом поклањају свеучилишту двије колегијске куће т. з. велики и мали кнежевски колегиј. Унутрашње уређење било је уређено кроз по примјеру прашког свеучилишта. Учитељи и ђаци подијелише се и ондје у четири нације: саксонску, месенску, баварску и пољску и тако су обухватили читаву Њемачку и Аустрију. На челу сваке нације стајао је сениор или прокуратор (сада декан), на челу свих четири нација ректор, чија су телесна стража били већ г. 1409. педали и који је носио наслов „magificus“ те по рангу стајао над бискупом. Попут кнезова ношен је пред њим у свечаним згодама скинтар (жезло). Данас се по обичају ректори мијењају пригодном свечаности реформације (31. октобра) при чем се развија сав сјај академских свечаности. Данас сачињава главну зграду свеучилишта Августеум. Међу онима, који су боравили на овом свеучилишту као ђаци или учитељи спомињу се: Гете, Готшед, Гелерт, Лесинг, Јован Паул итд. Од 1000 до 1200 ђака г. 1870. скочио је број задњих година на 5000. Имена данашњих професора у свеучилишту лајпцишком позната су у научном свијету далеко из граница Њемачке.

Преко мора у ваздуху

Ваздухопловац Латам прије десетак дана предузео је пут у свом ваздушном броду преко морског пролаза између Француске и Енглеске. Као што је познато, усред мора покварио му се мотор и његов се брод спустио на површину морског, тако сретно, да се Латам није ни оквасио, јер га је један торпед у згодан час спасао. Брод му је уништен.

И док се још свијет бавио овим смионим потхватом, полетио је други, још смионији ваздухопловац Блериот, те у неђељу прелетио сретно канал из Калеса у Довер са својим бродом и то за само 23 минута, дакле ни за по сата.

Све новине свјетске пуне су описа овог догађаја, сав свијет говори о Блериотвој победи над свим досадашњим покушајима дуге вожње у ваздушном броду. Француска слави једнако ту победу, родни град Блериотов окитио се, Латам му брзојавно честита и плаче од узбуђења, чувени ваздухопловац Врит једнако шаље честитку, град Довер даје му у част банкет, министри Барту и Милеран спремају банкет, кад се Блериот поврати у Париз као побједник, Француска штампа пише одушевљено до ентузијазма, Блериот добија знак почасне легије од предсједника републике, познати енглески теоретичар и мецена расписује 2000 фунти штерлинга првове Енглезу, који ће прелетјети канал — све у славу Блериотову. Ни пад шаха Мухамед Али-а, ни гласовити усклик Клемансонов „Ја идем“, није тако узбудио свијет као Блериот са својом побједом.

Из читавог мора описа овог Блериотовог лијета преко канала, доносимо овдје оно, што он сам пише у париском „Матену“:

„Како сам прелетио преко канала Ла Манша? Чињеница је тако једноставна, да је не бих готово ни описивао, да нијесам био још јутрос ваздухопловац, а позодне новинар. Управо неспасно ми бијаше кад сам се пробудио. Мој пожртвовани пријатељ Алфред Лебланк пробудио ме је у 2 сата и 30 мин. Нијесам ни био у опште расположен, да летим. Гледао сам све црно, и радо могу признати, да бих био срећан, да сам чуо да вјетар оштро вуче, е да сирјем пут. Лебланк ме је ободрио донекле, и узме ме у свој аутомобил. Био сам спасен; свјежи ми је зрак шибао лице и по све ме разведрио.“

У Les Baragues подигли су моји сарадници Мамет и Цолин шатор и аероплан буде извучен из спремишта. Упркос раној зори, цијело је село већ било на ногама, а од часа до часа долажаху нови аутомобили. Било је до хиљаду људи на окупу. То ме је у неке сметало, највољни бих бити сам. Лебланк и ја заључисмо полетјети ради пробе. Брод је летио лако. Десет минута остао сам у зраку и опазио да с обале душе свјежи повјетарац, који ће ме одвести на Канал.

Све је спремно. Према правилнику наградње морао сам чекати излаз сунца. На чистини завијори застава. То је знак. Обузе ме нека лака узрујаност у часу кад се испех на брод. Што ће се догодити? Хоћу ли стићи у Довер? Но те су мисли кратко трајале. Сад мислим још само на аероплан, мотор и вијак. Све се сталогитати све се лелуја! Намојзнак пуштају мотори брода. За час ето ме високо. За режем рачним путем и непрестано се дижем. Сад лебдим над морем, а с десна ми је торпед. Тамни му дим застире сунце. Летим мирно даље без икакве узрујаности, без икаквих реалних утисака. Потпуни мир подаје ми могућност да и не дирам у крмило. Чини ми се, да не летим брзо. То се ваљда чини ради једноличности мора. На копну ничу и не стају куће, шуме и улице као у сну, над морем се пак пружа оку само вал. Чини се да је увијек исти.

Са својим сам апаратом задовољан, стабилност је његова изврсна, мотор је право чудо, конструктор врши свој посао добро. Нећу да се задржавам, па сам учинио круг над лађом „Escopette“, која ме је пратила. Пукло куд пукло!! Кроз десет часака био сам сам, изолован, посред бескрајног мора, да не видим ни тачке на хоризонту ни лађе. Само је мотор нарушавао мир. Тих десет минута било ми је дуго и бијаш сретан кад опазих на хоризонту сиву линију, која се оштро дизала из мора и све више расла. Управим лет онамо. Но тај час ме ухвати вјетар и магла. Морам се борити очима и рукама. Апарат ме слуша изврсно. Бродим према пећинама, ну до бијеса! Гдје сам? Опазим три лађе. Чини се да улазе у луку. Појем мирно за њима. Момчад ми вичу ентузијастички: хура! Хтио би их упитати за правац према Доверу, али на жалост не знам енглески! Кренем према гребенима јужним правцем, а вјетар је још оштрији. На десно, нешто скренувши према двору у Доверу, опазим годно мјесто на узвишењу. Обузе ме неописана радост. Управим онамо и ето ме над копном.

Подамном на земљи неко маше тробојницом. Мислим, како ћу саћи и опазим храброг Фонтанеа од „Матена“, који ми једини на далекој низини кличе што га је грло носило. Хоћу да пристајем, ну зрачили вир је тако јак, да ме сваки пут, кад се приближим к земљи подигне у вис. Дуго већ не могу остати у зраку, мој је лијет трајао 37 минута и то је доста.

Уставим мотор и што Бог да! Ударим о земљу, нешто се сломило. Свеједно! Канал Ла Манш сам препловио.“

Луис Блериот броји 37 година. Био је ученик централне инжињерске школе у Паризу. Први пут му се сазнало за име г. 1896, кад је изумио прву практичну ацетиленску свијетљук. Први модел аероплана конструирао је Блериот г. 1900. у природној величини. Покушао је њиме и летјети, али без успјеха. Блериот имаде крај Орлеанска фабрику ацетиленских свијетљака и вилу. Држе га врло имућним, а задњијех је девет година потрошио на свој аероплан неколико стотина хиљада франака. Он је подигао и прву фабрику за аероплане. Брод, којим је Блериот прелетио канал, носи обиљежје „Блериот бр. XI.“

Дневне новости

Прослава имендана. У неђељу је на свечан начин прослављен имендан Њ. Кр. В. Књагиње Престолонашљедниковице. Свечаности су почеле у суботу у шест сати у вече кићењем вароши заставама, а на осам и по било је свирање музике пред Двором Њ. Кр. В. Књаза Престолонашљедника и по вароши. У девет и по сати био је у дворском врту соаре.

На сам дан свечаности било је у манастирској цркви свечано благодарење и мољенствије за дуг и срећан живот високе слављенице. По изласку из цркве испашен је 21 тон, а затим је у Двору Њ. Кр. В. Књаза Престолонашљедника било честитање, за које је вријеме пред

Двором свирала војна музика. У вече је било освјетљење вароши.

Свечан помен. У понедељак прије подне био је свечан помен великом војводи Мирку, блаженоупокојеном оцу Њ. Кр. Височанства Књаза Господара. Помену је присуствовао Њ. Кр. В. Књаз Господар са узвишеном породицом, Књ. Влада, великодостојници, официрски кор, чиновници и грађанство обијег пола.

Долази. Г. бригадир Митар Мартиновић, министар војни, који је у Бару присуствовао искрцавању ратног материјала, долази сјутра на Цетиње.

У част имендана. Цетињско радничко друштво у част имендана Њ. Кр. В. Књагиње Престолонашљедниковице приредило је на Илин дан у вече у Зетском Дому забаву са игранком, пошто је онемогућено било да се држи уочи имендана Њ. Кр. В. Књагиње Престолонашљедниковице ушљед концертовања у врту старог Двора. На забави је изведен само концертни дио, јер игранке није могло бити због велике врућине.

Ратни материјал у Подгорици. Глас да ће 12. ов. м. стићи први воз ратног материјала у Подгорици живо је сваког заинтересовао, те се свуда по улицама обије вароши могло видјети живо кретање. Обласни управитељ, командант бригаде, рано из јутра издао је наредбу, да једна чета наоружана изађе и на уласку вароши поздрави први транспорт, што је и учињено. Мало доцније командант бригаде окружен војним и грађанским властима и великом масом народа, изашао је на „Побрежје“, гдје су дочекали воз. Пошто је командант транспорта предао рапорат команданту бригаде, држан је пригодан говор, послје ког је продужен пут кроз варош уз највеће манифестације, пјевајући и пуцајући све док је транспорт стигао код Војног Стана.

Код Војног Стана свако је био почашћен пићем од стране општине подгоричке, гдје су пале неколико лијепих здравица, па је затим командант бригаде, окружен официрима, чиновништвом и великом масом народа, пошао до пред хотел „Европа“, гдје се весеље продужило до 2 сата послје подне, одакле су упућене више патриотских честитака министру војном у Бар.

Министар је изволио команданту бригаде одговорити овијем ријечима:

„Најсрдачније благодарим официрима и војницима подручне тигрије, подгоричком грађанству и теби за одушевљено примање у Погорици првог воза новодобивеног оружја из Русије, са којим ће, ако Бог да, Црногорци остварити аманет својих предака.“

Жалосна смрт. Лист „Балкан“, који излази у Чикагу, у Сјеверној Америци, донио је у 28. броју ову читуљу: „Митар Максимов Велимировић, родом из Загараца — Црна Гора удавио се 22. јуна по новом у једној морској отоци удаљеној за 60 миља од Принц Руперта у Канади. Покојник је имао 22. године, био је извредно деликатан и љубазан у друштву зато га и жали сваки који га је познавао“. Жалимо грозну смрт оваквог младича, који је доста обећавао и шаљемо наше саучешће његовим ожаловљеним родитељима и браћи.

Жртве жеге. Тропске врућине, које су код нас завладале, нијесу прошле без рђавих пошљедица. Као што нас из унутрашњости извјештавају, до сад је било неко-

лико случајева сунчана удара сунчанице. Ушљед велике врућине и јаког сунца, које пече као у Африци, пало је неколико људских жртава.

ПРИВРЕДА

Борба аустриске владе с аграрцима. — Угарско Пољопривредно Друштво, као заштитник земљорадничких интереса, на свом збору у прошлом мјесecu, донијело је закључке, који су као целокупна мађарска политика претјеча или обиљежја становишта и расположења аустриског министра спољних послова спрам трговинско-уговорене политике са балканским државама. Мађарски аграрци су се мало више уразумили и постали попустљивији јер пристају, да се у погледу увоза клане стоке, балканским државама учине о-ноликe поступке, колике аустро-угарска држава има у изгледима на извоз, нарочито за Њемачку. И ако благовољење у том погледу, учињено Румунији, достиже количину тог извоза, онда да се осталим државама (Србији) не чине никакви даљи уступци. Стога, док се са Србијом не доврше преговори, да се не износи ни румунски уговор на одобрење.

Индустријски кругови са своје стране не престају држати зборове и доносити закључке, да се уговори с балканским државама закључе, као што обратнo аграрна удружења једнако држе зборове ради протестовања протов поступаца у уговорима са Србијом и Румунијом. На чак су и против обуставе плаћења царине на жито, предложене од Пољског Клуба и ако се цијени, да ће овогодишња жетва иза лањске заостати за 11—12 милиона товара и да ће Аустро-Угарска морати, да увози знатне количине и ако ни у Америци нијесу најбољи изгледи на берићет. Земаљски савез месара држао је ово дана сједницу, на којој је донио одлуку, да је уговор са Србијом потребан. Али је за увоз живе стоке, а не клане. А ако би се клана стока увозити морала, онда да се строжије врши. Да се одобрена годишња количина увоза клане стоке, подијели на недељне размјере тако да се не може заостала количина једне недеље преносити у другу. Недељна размјера увоза да се подијели на 50—60 већих градова у монархији, како би увоз меса из Србије подједнако утицао на умјеравање цијена меса у цијелој земљи. Увоз прерађеног меса, да се сасвим забрани или да се удари тако висока царина, да се не можа такмичити с прерађеним месом у земљи.

Но са аграрским представницима највећу борбу воде и с њима се погађају: да им за доношење „закона о овлашћењу“ учине извесне накнаде. Аграрци нијесу задовољни с предложеним подизањем средишног мјеста за клане и уновчавање стоке, па што би се употребили приходу царине на увоз заклане стоке, као накнада за штету домаћем сточарству од увоза стоке са стране, већ тражи и обавезно обезбјеђење усјева од града и стоке од помора, као и реформу порезе на земљу и владу преговара с представницима аграрне струје, да утврде споразумно план и систем аграрне захтјеве владиних попустица, те да дођу до .. погодбе.

Заједничка посјета изложбе у Лајпцигу. — Као лањске тако и ове године њемачки одсјек чешког земаљског културног савјета приредио је од чешког пољопривредника њемачке народности, заједничку посјету изложбе у Лајпцигу, коју је Њемачко Пољопривредно Друштво приредило тамо ове године између 4—9 јуна и коју сваке године приређује по реду у другом мјесту и другој држави или области кроз један низ од година. Исто тако и чешко-моравско пољопривредно друштво у Брну предузело је заједничку посјету изложбе у Лајпцигу.

И шесторо од чланова екскурзије приређене од стране Бугарског Пољопривредног Друштва у Будимпешту, одређени су, да се одвоје од цијеле групе и да посјете изложбу у Лајпцигу.

Из злочиначког свијета

Поводом веома честих крађа, које су се у Сењској Ријеци догађале па штету разних емиграната, послан је онамо из Будимпеште тајни полицај Фекете. Он имаде задаћу, да на обали, код жељезничке постаје, у емигрантској гостиони итд. пази, не налази ли се међу емигрантима какова сумњива личност.

Он је ту ускоро опазио четворицу особа, што бијашу врло сумњива лица и понашања и што су се шунали међу људима, што су се укривавали за Америку и што су се из потоње враћали.

Када их је узео боље да посматра, причинили му се они познати, а касније

се потпуно увјерио, да су ти сватови већ забиљежени у црној књизи будимпештанске полиције. Фекете их је показао двојици жандарма, које је замолио, да их ухвате и одведу на полицију.

На полицији су исказали своја имена. Један је Херман Крамер стар 27 година, други Бела Бараша стар 23 год., трећи Иван Флок стар 24 године, а четврти Иван Факас стар 24 године. Они су одлучно занијекали тврдњу будимпештанског тајног полицаја, али им то није ништа помогло, јер су одведени у затвор из кога ће ступити пред суд.

У околици талијанских мјеста Лењано, Кастеланце и Роа, хара и пустоши гдје год може нека злочиначка банда. Прошлог четвртка враћала се од некуда својој кући, која се налази у Ализини Генерате, нека седамнаестогодишња дјевојка, кад су ненадано скочили из грмља, што се вуче уз пут, пред њу некоји младићи, шчепали је и кушали да оборе са гњусном намјером, да је учине жртвом своје страсти.

Она се борила и отимала што су јој силе допуштале и у неједнакој јој борби зликовци раздераше хаљину и кошуљу до коже. У неком сретном моменту прошло је њојзи за руком да се отме и побјегне. Они су трчали за њом, али је дјевојка ипак могла да се спасе, јер јој је стравна подвостручила снагу и брзину. Зликовце полиција тражи, али су ови лукави и добро организовани, па се не пуштају ухватити.

Ужасне прилике у једној тамници

Мадридске новине пишу ужасне потанкости о једној женској тамници, која се налази недалеко Мадрида. Тамница се налази у једној старинској згради и пуна је заточеника. Узрок што је тамница препуна, није можда у томе, што је нарастао број женских криминалних, већ је то према одлуци владе да очисти мадридске улице од беспослица, просјака и разних сумњивих особа.

Полиција се безусловно покоравла владиној наредби и затвара свакога, кога стигне. Поред окорјелих женских злочинаца, у затвор се трпају и дјеца од пет до десет година, наводећи као разлог проституцију! Тако су лоше слуге горег господара ухапсиле и стрпале у затвор Изабелу Морено дјевојчицу од седам година, Перуту Дијаз, од шест година, Мерседес Родригес, дијете од пет година, и то све „ради проституције“. Осим дјеце доводи се сваког дана дјевојчице од девет или десет година. Уапшенице проведу пет дана, па их онда пуштају, како би било мјеста за друге. Сви су листови силно огорчени рати тог фамозног поступања области, јер не само да нема користи ухапсити дјecu, него се дјеца још више покваре у друштву са женскама, међу којима их има доста и покварених.

У једном тамничком одјељењу има 30 постеља а 150 апшеника. У једној постељи спава их по троје, остали се повлађују по поду. Међу ухапшеницима има који болују од разних кужних и осталих болести, и природно је да се заразе и здрави, а по готово дјеча. Осим тога треба промислити на мадридску врућину и толики број несретних апшеника у једном одјељењу, и биће сваком јасно, да би се морале појавити болести, све да су сви заточници здрави.

Старије осуђенике гоне чак па неку трговину, тако се за једну круну добије мадрац за ноћ, за фризирање узимају 75 пара. Чешљање стоји 10 или 15 пара. Један хлеб стаје 20 пара, два обарена јајета 40 пара. Питомци овог завода умивају се из једне бачве, која се налази у дворишту.

Да напоменемо још и то, да цијела зграда просто гори од велике галаме, вике и свађе и да је већина апшеника само у кошуљи или без кошуље, због велике неспосне жеге и запаре, због чега се приљепљиве болести тим лакше шире и прелазе на здравље.

Подвизи једног дјетића

У Колошвару у Угарској ухапшен је прије неколико дана ради више крађа онамошњи бравар Зоргер.

Међу научницима овога бравара налазио се је и 16-то годишњи дјечак Јосип Катцер, који се показао као прави ученик свога учитеља, јер је одлучио, да искористи искуство, који је код свога „мајстора“ стекао.

Кад је остављао радионицу, понио је собом све алате које је оставио његов учитељ, и пошао да тражи згодно мјесто гдје ће окушати срећу.

Амбицијозни младић није се хтио задовољити ситницама. Већ први покушај имао је бити дјело, о којем ће се дуго говорити. За то је изабрао на обали Сиа-

моса кућу богатог грађанина. Застори су на прозорима били сасвим спуштени, па је наш дјетић ушљед тога закључивао да су становници негдје у купалишту. Најљепши дакле прилика за прво „јуначко дјело“.

Брзо је пријешао преко описке живице, која је била око куће. Но баш је то учинио у незгодно вријеме, јер га је опазила 14-то годишња Ирена Телер, која је одмах дојавила другој служавци, да су добили некога неугодног госта.

Кад је служавка то зачула, отрчи што су је ноге носиле, до првога стражара, а овај телефонира ствар централи. Одмах су изаслана два три стражара.

Кад су они дошли до стана, нашли су врата од предсобља и кухиње већ широм отворена. Врата од собе за јело су била чврсто затворена.

На ова врата покуцају они, по одговору није било. Сам лопов је међутим дошао до прозора, који гледа на улицу. Кад је била под прозором прилична множина свијета, тргне револвер и испали на сакупљене два хитаца из револвера, а на то се сви разбежаше којекуда.

Стражари су међутим она закључана врата провалили. Лопов је међутим на њих испалио више хитаца из револвера. Погодно није никога. Затим се повуче у собу за спавање и сакрије се за врата.

Оланде је непрестано пуцао сад на стражаре, сад на сакупљени свијет. Сад и стражари почну узвраћати ватру, по нијесу га погодили. Ко зна, како би ова пуцњава дуго трајала, да се Катцер није сам у неопрезности тешко ранио у лице.

Кад га је то задесило, повикне он стражарима:

— Предајем се!

Онда изађе из собе и преда се. Тешко ранени зликовац је одмах ве-зан и отпремљен у клинику. Ондје га је преслушао један полицијски официр, коме је млади зликовац признао, што је наканио био.

Код Катцера је нађен један криминални роман, више револвера, нож, алат итд.

Катцер ће бити, кад оздрави, предан суду.

ИЗ БИЈЕЛА СВИЈЕТА

Србин путник око земље. У Србију је стигао Стеван Стаменковић, Србин који пјешнице без новца путује око земље. Стаменковић је родом из Књажевца у Србији, но још као дјечак од петнаест година пријешао је у Америку. Прошле године опкладио се са неким богатим Енглецом из Лос-Анџелоса (Калифорнија), гдје је у пошљедње вријеме живио и Стаменковић, да ће за три године обићи око земље, пјешнице без новца. Стаменковић се кренуо из Лос-Анџелоса 2 (15) септембра 1908.; пјешнице је превалио пут до Њујорка (тај пут износи око 8 хиљада километара); у Њујорку се укрцао у у параброд, те је пријешао у Енглеску, одавде у Француску, а затим је пјешнице прешао Француску, Њемачку, Аустрију и Угарску. Одавде ће за Румунију, Русију, те преко Азијске Русије у Јапан, а одавде парабродом у Лос-Анџелос. Стаменковић се тврдо узда, да ће на вријеме стићи на одређено мјесто и добити опкладу. Како путује без новца, то често мора да застана у ком мјесту, те ради сваковрсне послове да би заслужио за храну. Говори осам језика, осим матерњег српског: енглески, француски, талијански, шпанолски, руски, јапански, и њемачки. У Америци се оженио и има двоје дјеце. О доживљајима на своме путу води биљежике, које ће по свршеном путу штампати. Између биљежака спомиње, да су га при путовању му по Швајцарској држали за Христа и пред њим падале бабе и клањале му се. Кад добије опкладу, вратиће се у своју отаџбину, у Србију. Свашта у свијету!

Парница против Толстоја. Како јављају из Петрограда, биће скорих дана парница против Лава Толстоја ради његова дјела „Божанско краљевство јест у нама“. Браниће га два гласовита петроградска адвоката.

Удовац — заручник — самоубица. У Бечу је нађен у свом стану, у једном ормару мртав неки Иван Јановић, од 33 год. Он је извршио самоубиство удисањем гаса, а за разлог самоубиства наводи се: Прије годину дана умрла му жена, па се скорих дана имао по други пут вјенчати, ну у недељу, након другог оглашења у цркви, извршио је самоубиство, јер је његова заручница захтијевала, да пошто по то одстрани из свог стана слику своје покојне жене.

Страшна трагедија. Ових дана збила се страшна трагедија у Годињу. Богослав Женигла баратао је непрестано са револвером, те је устријелио своју мајку. Видјећи то несретни син, испалио је револвер у главу и остао је одмах мртав.